

Alkoholinių gėrimų akcizo mokesčio tarifų didinimo vertinimas

Justas Mundeikis
KSU ekonomikos ir matematikos lektorius ¹
www.lithuanian-economy.net

2016 m. gruodžio 19 d.

¹Šiame straipsnyje pateikiama tik asmeninė autoriaus nuomonė, kuri nebūtinai atspindi KSU nuomonės ar pozicijos. Autoriaus el. paštas: justas.mundeikis@lithuanian-economy.net

Santrauka

Seimui pradėjus nagrinėti alkoholinių gėrimų akcizo įstatymo pakeitimo projektą, kuriuo siekiama suvienodinti alkoholinių gėrimų akcizo tarifus, visuomenėje iškilo daug diskusijų dėl būsimos alkoholinių gėrimų kainos bei dėl to, ar planuojamos biudžeto pajamos iš akcizų mokesčių iš tiesų bus surinktos. Šiame komentare siekiama apžvelgti planuojamus pakeitimus, įvertinti vartojimo tendencijas ir, taikant supaprastintą skaičiavimą, patikrinti, ar planuojamos biudžeto pajamos atitinka įstatymo projekto teikėjų keliamus lūkesčius.

Visi naudotų duomenų šaltiniai yra viešai prieinami, o naudoti duomenys ir skaičiavimai pateikiami tinklaraštyje www.lithuanian-economy.net.

Turinys

1	Alkoholinių gėrimų akcizo mokesčio įstatymo pakeitimo projektas	1
2	Alkoholinių gėrimų vartojimas Lietuvoje	3
2.1	Parduodamas alkoholinių gėrimų kiekis	3
2.2	Surenkami alkoholinių gėrimų akcizo mokesčiai	3
2.3	Alkoholinių gėrimų pardavimo tendencijos	4
3	Akcizo mokesčių tarifo didinimo poveikis surenkamoms mokesčių pajamoms	5
3.1	Paklausos elastingumas kainos atžvilgiu	5
3.2	Akcizo didinimo įtaka galutinei alkoholinių gėrimų kainai	7
3.3	Preliminarus alaus akcizo mokesčio surinkimo modeliavimas	8
3.3.1	Priežastys, galimai lemiančios didesnę akcizo mokesčio surinkimą	9
3.3.2	Priežastys, galimai lemiančios mažesnę akcizo mokesčio surinkimą	10
4	Siūlymai	10

1 Alkoholinių gėrimų akcizo mokesčio įstatymo pakeitimo projektas

Šių metų gruodžio 8-ą dieną, Seime buvo pateiktas akcizų įstatymo Nr. IX-569 23, 24, 25 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas [8], kuriuo numatomi alkoholinių gėrimų akcizo mokesčio tarifo didinimai kitų 4-ių metų laikotarpiu. Įstatymo pakeitimo projektu siekiama suvienodinti skirtinguose alkoholiniuose gėrimuose esančio etilo alkoholio apmokestinimą.

Pakeitimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte [4] rašoma, jog: "*Siūloma įvesti vienodą alkoholinių gėrimų apmokestinimo metodiką. Tai būtų tikslingiausia, nes žalą žmogui daro alkoholio kiekis, nepriklausomai, kokiū būdu alkoholis pagamintas. Dėl šios priežasties būtina harmonizuoti alkoholinių gėrimų apmokestinimą. Siūloma tai padaryti iki 2020 metų, pereinant prie vienodo alkoholio akcizo. Taip pat siūloma sukurti alkoholio vartojimo žalos prevencijos fondą, kuris finansuos socialinės reklamos, nukreiptos prieš alkoholio vartojimą, projektus, populiarinant sveikatinimo programas. Tokiu būdu bus sukurtas kompensavimo mechanizmas, kuris apsaugos žiniasklaidos priemonės nuo finansinių nuostolių, patirtų dėl alkoholio reklamos uždraudimo. Vietoje alkoholio reklamos bus analogiškos apimtys socialinė reklama, skirta ligų prevencijai bei sveikatingumo skatinimui ir kt.*"

Aiškinamajame rašte pateikiama tokia alkoholinių gėrimų akcizų mokesčio numatomo didinimo lentelė:

	2016 m.	2017 m.*	2018 m.*	2019 m.*	2020 m.*
Vynas ir kiti fermentuoti iki 8,5 %	3,64	7,70	10,4	13,72	18,18
Vynas ir kiti fermentuoti nuo 8,5 %	5,56	10,98	13,17	15,15	18,18
Tarpiniai pr. iki 15 %	6,44	12,39	14	15,82	18,18
Tarpiniai pr. nuo 15 %	6,82	13,23	14,55	16,00	18,18
Spiritiniai gėrimai	13,54	14,23	15,23	16,45	18,18
Alus	3,36	7,11	9,95	13,94	18,18

1 lentelė: Alkoholinių gėrimų akcizo mokesčio dydis ir jo didinimo planas 2017 - 2020-ais metais (1 % HLT). Šaltinis: aiškinamasis raštas [4].

Alkoholinių gėrimų akcizų mokesčio tarifų didinimas labiausiai padidintų taikomus alkoholinių gėrimų akcizo mokesčio tarifus alui ir vynui bei kitiems fermentuotiems gėrimams iki 8,5 % alkoholio tūrio. Alaus akcizo mokesčio tarifas 2020-ais metais lyginant su 2016-ais metais padidėtų 441,07 %, vyno ir kitų fermentuotų gėrimų iki 8,5 % alkoholio tūrio akcizo mokesčio tarifas padidėtų atitinkamai 399,45 %.

Įstatymų leidėjai nepaiškina, kodėl yra planuojamas ne laipsniškas alkoholinių gėrimų akcizo didinimas, o pasirinktas šuolinis scenarijus.

	2017	2018	2019	2020
Vynas ir kiti fermentuoti iki 8,5 %	112 %	35 %	32 %	33 %
Vynas ir kiti fermentuoti nuo 8,5 %	97 %	20 %	15 %	20 %
Tarpiniai pr. iki 15 %	92 %	13 %	13 %	15 %
Tarpiniai pr. nuo 15 %	94 %	10 %	10 %	14 %
Spiritiniai gėrimai	5 %	7 %	8 %	11 %
Alus	112 %	40 %	40 %	30 %

2 lentelė: Planuojamas alkoholinių gėrimų akcizo mokesčio tarifų metinis pokytis procentais, 2017 - 2020-ais metais. Šaltinis: aiškinamasis raštas [4], autoriaus skaičiavimai.

Aiškinamajame rašte pateikta lentelė, nurodant, kas atliko skaičiavimus ir kokios prielaidos buvo taikytos modeliuojant ateities alkoholio vartojimą ir alkoholinių gėrimų akcizo mokesčių surinkimą. Tai gali kelti abejones dėl optimistinių akcizo mokesčio surinkimo prognozių.

	2017	2018	2019	2020
Prognozuojamos papildomos akcizo pajamos palyginti su 2015 metais (mln. Eur)	40,14	65,09	94,49	125,67
Prognozuojamas alkoholinių gėrimų suvartojimas (1 a.a. tenkantis vienam gyventojui)	9,22	8,48	7,79	7,14
Papildomos akcizo pajamos kiekvienais metais (Eur)	40141785,06	24948456,26	29395921,84	31184296,6
Bendras alkoholio vartojimo sumažėjimas (%)	25,44 %	31,38 %	36,98 %	42,22 %
Sumažėjimas palyginti su ankstesniais metais (%)	25,44 %	7,96 %	8,17 %	8,31 %

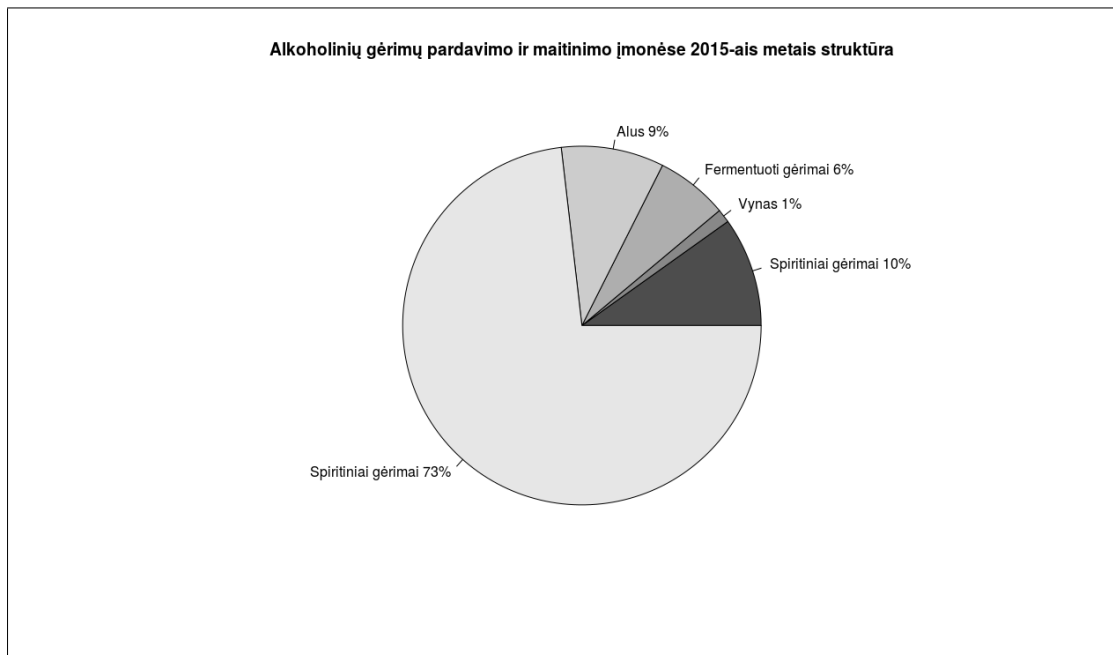
3 lentelė: Alkoholinių gėrimų akcizo mokesčio padidinimo sąlygojami rodikliai 2017 - 2020-ais metais. Šaltinis: aiškinamasis raštas [4].

Abejones gali kelti ne tik pirmais (t.y., 2017-ais metais) surenkamų alkoholinių gėrimų akcizo mokesčių planas, bet ir tai, jog 2019-ais metais, kai bus sąlyginai nuosaikiau didinami alkoholinių gėrimų akcizo mokesčių tarifai (žr. 2 lentelę), lyginant su 2018-ais metais, surenkami alkoholinių gėrimų akcizo mokesčiai turėtų padidėti 17,83 % (nuo 24,9 mln. eurų iki 29,4 mln. eurų).

2 Alkoholinių gėrimų vartojimas Lietuvoje

2.1 Parduodamas alkoholinių gėrimų kiekis

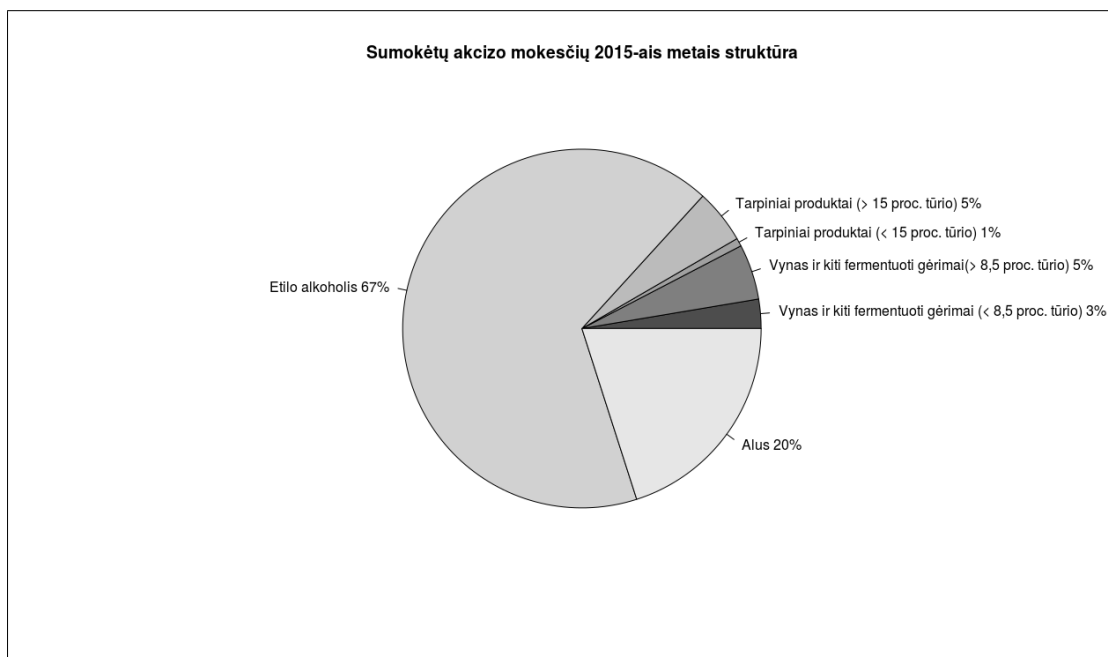
Remiantis statistikos departamento pateiktais alkoholinių gėrimų pardavimo prekybos ir maitinimo įmonėse duomenimis, galima teigti, jog pagal nupirktą alkoholinių gėrimų kiekį, Lietuvoje dominuoja alaus vartojimas. 2015-ais metais Lietuvoje nupirkta 268390 tūkst. hektolitrus alaus. Antroje vietoje pagal nuperkamą kiekį - spiritiniai gėrimai. Jų 2015-ais metais nupirkta 36160 tūkst. hektolitrus. Trečioje vietoje - fermentuoti gėrimai. Jų nupirkta 34010 tūkst. hektolitrus. Alkoholinių gėrimų pardavimo pagal kiekį pasiskirstymas pateiktas 1-e pav.

1 pav.: Alkoholinių gėrimų pardavimas prekybos ir maitinimo įmonėse procentais, 2015-ais metais. Šaltinis Lietuvos statistikos departamentas, autoriaus skaičiavimai

2.2 Surenkami alkoholinių gėrimų akcizo mokesčiai

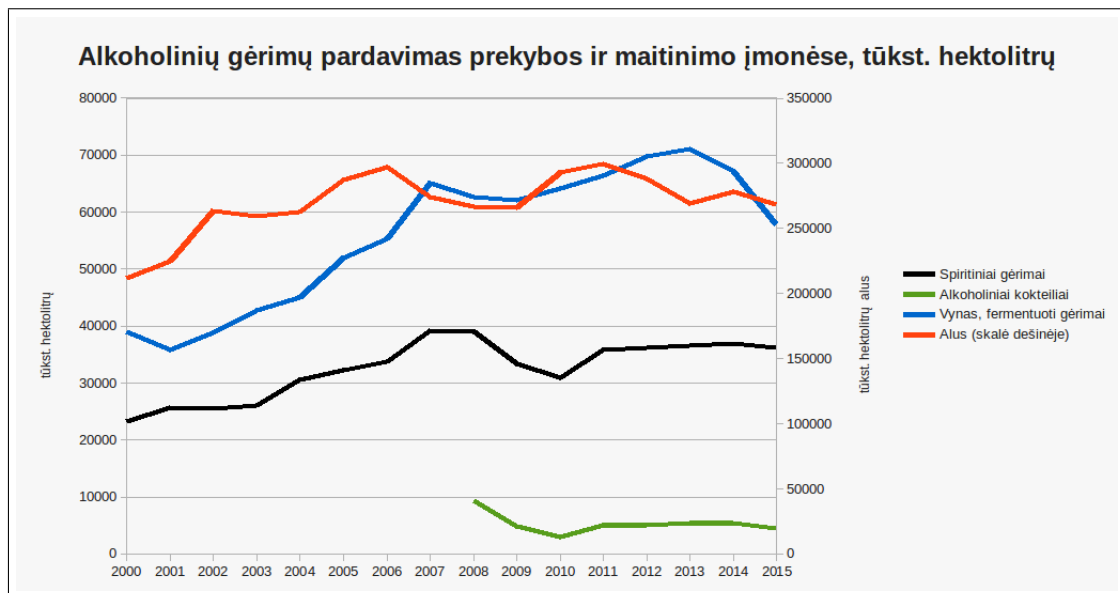
Nepaisant to, jog daugiausiai Lietuvoje nuperkama alaus, didžiausią dalį akcizo mokesčių surenkama iš etilo alkoholio pardavimo. 2015-ais metais surinktų akcizo mokesčių suma siekė 175,3 mln. eurų, o iš alaus akcizo mokesčių buvo surinkta tik 52,7 mln. eurų. Trečioje vietoje pagal surinktą akcizų mokesčio sumą - vynas ir fermentuoti gėrimai, su didesniu nei 8,5 % alkoholio tūriu. Šių gėrimų akcizo mokesčio surinkta 13,1 mln. eurų. Tokia didelė disproporcija tarp parduodamo alkoholinių gėrimų kiekio ir surenkamų akcizo mokesčių neabejotinai verčia susimąstyti, ar alaus ir vyno akcizo mokesčio tarifai nėra nustatyti per maži. Iš alkoholinių gėrimų pardavimo surinktų akcizo mokesčių pasiskirstymas pateiktas 2-e pav.

2 pav.: 2015-ais metais surinkti alkoholinių gėrimų akcizo mokesčiai pagal alkoholinių gėrimų rūšis. Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, autoriaus skaičiavimai.

2.3 Alkoholinių gėrimų pardavimo tendencijos

Pažvelgus į 3-e pav. galima pastebėti, jog gerėjant ekonominei ir socialinei situacijai 2000 - 2007-ųjų metų laikotarpiu augo visų alkoholinių gėrimų rūšių pardavimas. Tai sietina su augančia perkamąja galia (augančiu šalies gyventojų užimtumu bei didėjančiais atlyginimais). Spiritinių gėrimų pardavimai 2011 - 2015-ais metais sąlyginai stabilizavosi, o vyno ir fermentuotų gėrimų vartojimas, nors po ekonominės krizės ir demonstravo spartaus atsigavimo ženklus, pastaraisiais metais pradėjo mažėti. Alaus vartojimas (kurio skalė 3-e pav. pateikiama dešinėje pusėje) pastutinius kelerius metus irgi demonstruoja nuosaikų pardavimo apimčių mažėjimą. Toks alaus ir vyno vartojimo pokytis galimai sietinas su didėjančiais akcizo mokesčio tarifais, vartotojų teikiamų pirmenybių pasikeitimu, emigracija ir alaus, vyno bei sidro išorinės reklamos draudimu. Visgi šie pokyčiai akivaizdžiai nepaveikė nei spiritinių gėrimų, nei nuo 2008-ųjų metų skaičiuojamo alkoholinių kokteilių vartojimo.

3 pav.: Alkoholinių gėrimų pardavimas prekybos ir maitinimo įmonėse, tūkst. hektolitru, 2000 - 2015-ais metais. Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, autoriaus skaičiavimai.

3 Akcizo mokesčių tarifo didinimo poveikis surenkamoms mokesčių pajamoms

Kitose analizės dalyse apžvelgiami galimi nuperkamo alaus ir spiritinių gėrimų kiekio pokyčiai, atsižvelgiant į suplanuotą akcizų mokesčių tarifų didinimą. Visų pirma bandoma supaprastintu būdu apskaičiuoti alaus ir spiritinių gėrimų paklausos elastingumą kainos atžvilgiu. Tada, naudojantis apskaičiuotu paklausos kainai elastingumu, planuojamais kainų pokyčiais bei remiantis 2015-ų metų pardavimo duomenimis, prognozuojamas 2017 - 2020-ų metų alkoholinių gėrimų pardavimų kiekis. Remiantis šiuo kiekiu apskaičiuojama, kokia alkoholinių gėrimų akcizo suma bus galimai surinkta.

3.1 Paklausos elastingumas kainos atžvilgiu

Elastingumas ekonominėje literatūroje apibrėžiamas kaip rodiklis, nurodantis kiek procentų kinta ta vartojimas (parduodamas kiekis), atsižvelgiant į tai, keliais procentais kinta kaina

$$Elastingumas(\varepsilon) = \frac{\% \text{ Kiekio pokytis}}{\% \text{ Kainos pokytis}} \quad (1)$$

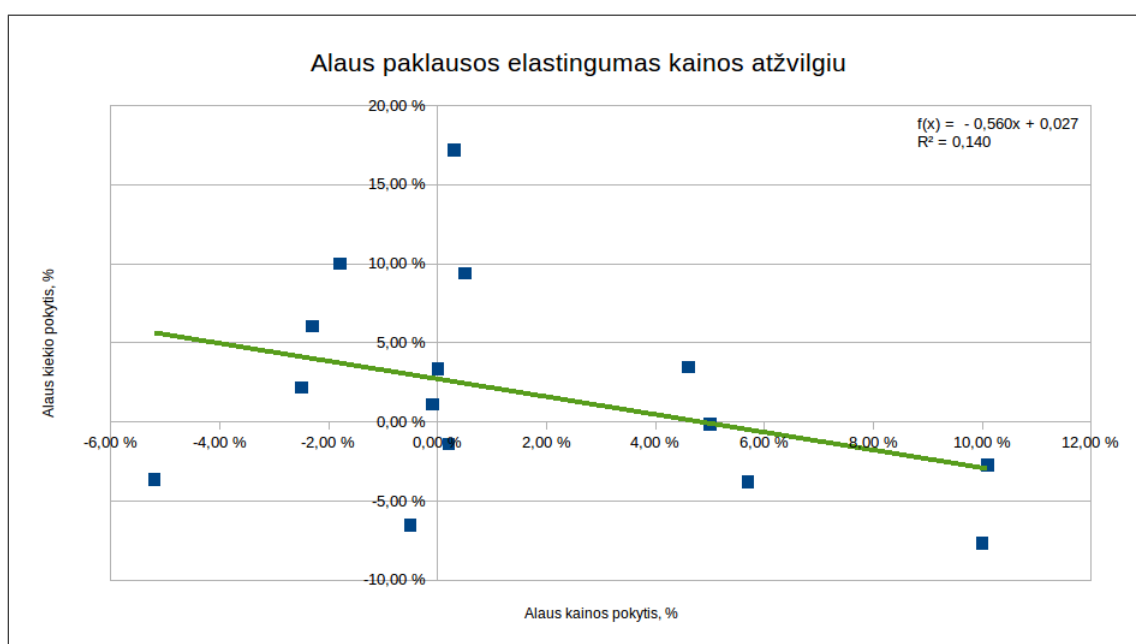
Pavyzdžiui, jeigu alkoholinio gėrimo elastingumas yra -0,5, tai reiškia, jog 10 % padidinus kainą, suvartojamas kiekis sumažės tik 5 %, o bendros pardavimo pajamos išaugs 4,5 %¹. Be abejo, elastingumas nėra nekintantis. Kuo didesnė produkto kaina, arba kuo labiau padidinama kaina, tuo labiau didėja ir prekės elastingumas, nes vartotojai ilgainiui ieško galimų, pabrangusios prekės, substitutų.

Remiantis atliktų tarptautinių tyrimų duomenimis, alaus elastingumas yra neigiamas ir priklauso nuo atlikto tyrimo metodologijos. Kaip nurodo Nelson (2014) [6], atlikęs 114-os alaus elastingumo studijų analizę, vidutinis alaus elastingumas tikėtinai svyruoja tarp -0,233 ir -0,350.

¹kainos pokytis × kiekio pokytis = pajamų pokytis; 1,1 × 0,95 = 1,045

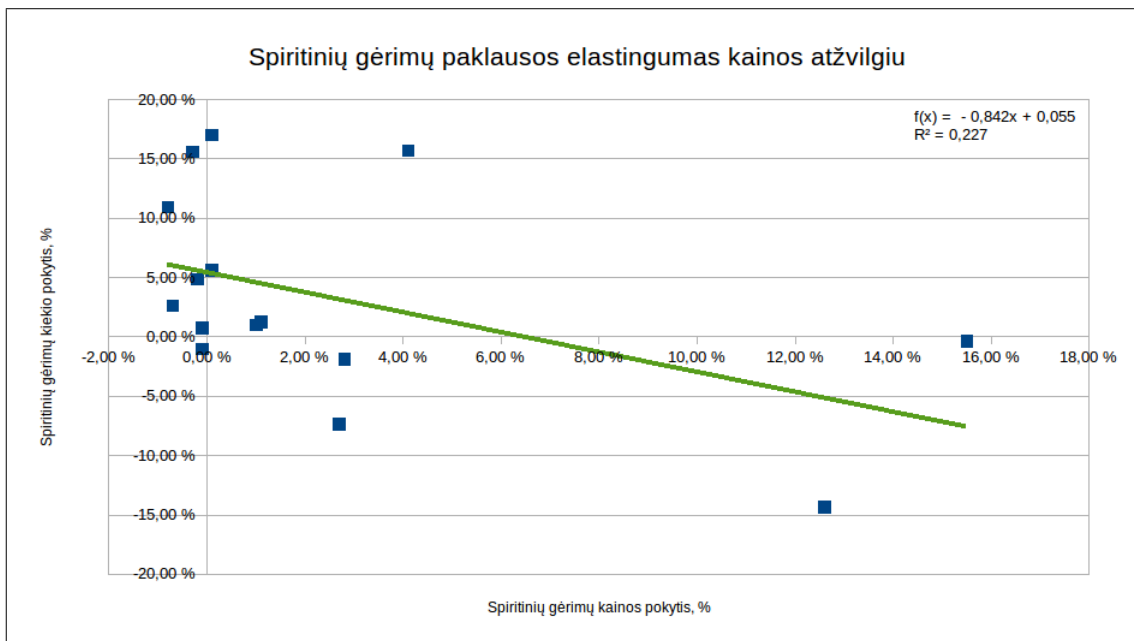
O remiantis to paties autoriaus 2013-ų metų [7] 182-ų atskirų studijų analize, spiritinių gėrimų elastingumas, manoma, siekia apie -0,5. Reikia pažymėti, jog šioje metaanalizėje nėra nei vienos studijos, kurioje būtų analizuojamas Lietuvos ar kitų Baltijos šalių alkoholinių gėrimų paklausos elastingumas kainos atžvilgiu.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento ir EUROSTAT pateikiamais metiniais duomenimis, galima tik apytiksliai apskaičiuoti Lietuvos vartotojų alaus ir spiritinių gėrimų paklausos elastingumą kainos atžvilgiu. Tiksliam apskaičiavimui reiktų atlikti papildomą ekonometrinį tyrimą, o jo atlikimas nėra šio straipsnio tikslas. Apytiksliai paklausos elastingumui apskaičiuoti naudojami Lietuvos statistikos departamento pateikiami parduotuvėse ir maitinimosi įstaigose parduoto alkoholio kiekio duomenys bei EUROSTAT pateikiama kainų statistika. Atlikus tiesinę regresiją gaunami duomenys nėra statistiškai reikšmingi dėl per didelės variacijos ². Visgi gauti rodikliai patvirtina gaunamus tarptautinių tyrimų rezultatus: alaus elastingumas Lietuvoje galimai siekia $\varepsilon_{alus} = -0,56$, o spiritinių gėrimų elastingumas apie $\varepsilon_{spirit} = -0,84$.

4 pav.: Procentalinio alaus kainos pokyčio ir procentalinio paklausos pokyčio sąsaja.

²dėl metinių duomenų naudojimo, nepašalinus galimų trendų ir kitų šalutinių efektų

5 pav.: Procentalinio spiritinių gėrimų kainos pokyčio ir procentalinio paklausos pokyčio sąsaja.

3.2 Akcizo didinimo įtaka galutinei alkoholinių gėrimų kainai

Apačioje pateiktose lentelėse (žr. 4-ą ir 5-ą lenteles) nurodomas pavyzdinis skaičiavimas, kaip kistų alaus (0,5 litro ir 5,2 % stiprumo) bei spiritinio gėrimo (0,5 litro ir 40 % stiprumo) butelio kaina, didinant alkoholinių gėrimų akcizo mokesčio tarifus, kaip numatyta įstatymo projekte. Šiame skaičiavime daroma prielaida, jog alaus butelis 2016-ais metais kainuoja 0,95 euro. Iš minimos kainos atėmus taikomą 21 % PVM bei atėmus taikomą akcizo mokestį, likutis priskiriamas savikainai, kuri apima ir pačią gamybos savikainą ir logistikos bei pardavimo kaštus, bei atskiruose prekės pardavimo etapuose taikomus antkainius. Seimo diskusijų metu išreikštas nuogastavimas, jog didinant alkoholinių gėrimų akcizo mokesčio tarifus, alaus kaina gali padidėti 2,5 karto, nepagįstas. Nuo dabartinės 0,95 euro kainos už butelį alaus, kaina maksimaliai padidėtų iki 1,42 euro. Spiritinio gėrimo hipotetinės kainos skaičiavimui taikyta tokia pati metodika kaip ir alaus hipotetinės kainos skaičiavime. 0,5 litro 40% stiprumo degtinės butelis pabrangtų nuo 5,79 eurų iki 6,92 eurų. Paskutiniame stulpelyje pateikiami metiniai kainos pokyčiai yra naudojami prognozuojant būsimus pardavimus (žr. 3.3 skyrių). Suprantama, kad kintant kitiems mokesčiams, didinant MMA, arba mažėjant pardavimų skaičiui, gamintojai ir prekybininkai savo kaštus padalintų mažesniai skaičiui prekių, taip padidindami savikainą. Dėl to padidėtų galutinė kaina bei sumažėtų prekių pardavimas.

Metai	Akcizo tarifas/ 1 % HTL	Savikaina	Akcizas	PVM	Galutinė kaina	Kainos pokytis
2015	3,11 €	0,70 €	0,08 €	0,16 €	0,94 €	
2016	3,36 €	0,70 €	0,09 €	0,17 €	0,95 €	0,83 %
2017	7,11 €	0,70 €	0,18 €	0,19 €	1,07 €	12,38 %
2018	9,95 €	0,70 €	0,26 €	0,20 €	1,16 €	8,34 %
2019	13,94 €	0,70 €	0,36 €	0,22 €	1,29 €	10,82 %
2020	18,18 €	0,70 €	0,47 €	0,25 €	1,42 €	10,38 %

4 lentelė: Hipotetinė 0,5 l 5,2 % stiprumo alaus kaina priklausomai nuo taikomo akcizo mokesčio. Autoriaus skaičiavimai.

Metai	Akcizo tarifas / 1 % HTL	Savikaina	Akcizas	PVM	Galutinė kaina	Kainos pokytis
2015	13,21 €	2,08 €	2,64 €	0,99 €	5,71 €	
2016	13,53 €	2,08 €	2,71 €	1,00 €	5,79 €	1,36 %
2017	14,23 €	2,08 €	2,85 €	1,03 €	5,96 €	2,94 %
2018	15,23 €	2,08 €	3,05 €	1,08 €	6,20 €	4,06 %
2019	16,45 €	2,08 €	3,29 €	1,13 €	6,50 €	4,76 %
2020	18,18 €	2,08 €	3,64 €	1,20 €	6,92 €	6,44 %

5 lentelė: Hipotetinė 0,5 l 40 % stiprumo degtinės kaina priklausomai nuo taikomo akcizo mokesčio. Autoriaus skaičiavimai.

3.3 Preliminarus alaus akcizo mokesčio surinkimo modeliavimas

Remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis, 2015-ais metais Lietuvoje buvo suvartota 268390 tūkst. hektolitru alaus, o sumokėti už alų akcizo mokesčiai siekė 52680 tūkst. eurų, kai tuo tarpu alaus akcizo mokestis vienam alkoholio procentui litre siekė 3,11 euro. Vidutinis parduoto alaus stiprumas apskaičiuojamas:

$$\% = \frac{52680}{268390 \times 3.11} = 6.31\%, \quad (2)$$

o degtinės vidutinis stiprumas apskaičiuojamas:

$$\% = \frac{175270}{36160 \times 13.21} = 36.69\% \quad (3)$$

Keliant šias prielaidas, jog:

- nekinta gyventojų skaičius ar kiti socioekonominiai rodikliai;
- nėra jokių kitų mokestinių pakeitimų, išskyrus, akcizo didinimą;
- nemodeliuojamas kitų įstatymų poveikis alaus paklausai (pvz., reklamos ribojimo);
- vartojamo alaus stiprumas lieka pastovus ir siekia 6,31 %, o spiritinių gėrimų - 36,69 %;
- galutinė kaina kinta kaip nurodyta 4-oje ir 5-oje lentelėse;
- skaičiavimui naudojami 2015-ųjų metų pardavimų kiekiai;
- elastingumas nekinta ir siekia: $\varepsilon_{alus} = -0,56$, $\varepsilon_{spirit} = -0,842$;
- akcizo mokesčio tarifo pasikeitimai įsigalioja nuo kiekvienų metų kovo mėn. 1-os dienos.

Galimas toks alaus ir spiritinių gėrimų akcizų mokesčio surinkimo pokytis per ateinančius 4-erius metus (žr. 6-ą ir 7-ą lenteles).

Metai	Kiekis tūkst. HKL	Galutinės kainos pokytis	Stiprumas	Akcizo tarifas / 1 % HKL	ε_{alus}	Surenkamas akcizo mokestis	Surinkimo pokytis	Kiekio pokytis
2015	268390		6,31 %	3,11 €	-0,56	52.680.000 €		
2016	267139	0,83 %	6,31 %	3,36 €	-0,56	55.987.848 €	3.307.848 €	-0,47 %
2017	248614	12,38 %	6,31 %	7,11 €	-0,56	102.409.450 €	46.421.602 €	-6,93 %
2018	236996	8,34 %	6,31 %	9,95 €	-0,56	142.616.474 €	40.207.024 €	-4,67 %
2019	222635	10,82 %	6,31 %	13,94 €	-0,56	188.032.138 €	45.415.664 €	-6,06 %
2020	209698	10,38 %	6,31 %	18,18 €	-0,56	233.151.112 €	45.118.974 €	-5,81 %

6 lentelė: Alaus akcizų mokesčio surinkimas per ateinančius 4-erius metus. Šaltinis: autoriaus skaičiavimai

Metai	Kiekis tūkst. HKL	Galutinės kainos pokytis	Stiprumas	Akcizo tarifas / 1 % HKL	ε_{spirit}	Surenkamas akcizo mokestis	Surinkimo pokytis	Kiekio pokytis
2015	36160		36,69 %	13,21 €	-0,842	175.270.000 €		
2016	35747	1,36 %	36,69 %	13,54 €	-0,842	177.208.914 €	1.938.914 €	-1,14 %
2017	34863	2,94 %	36,69 %	14,23 €	-0,842	181.290.232 €	4.081.319 €	-2,47 %
2018	33671	4,06 %	36,69 %	15,23 €	-0,842	187.138.754 €	5.848.522 €	-3,42 %
2019	32321	4,76 %	36,69 %	16,45 €	-0,842	193.933.313 €	6.794.559 €	-4,01 %
2020	30568	6,44 %	36,69 %	18,18 €	-0,842	202.437.750 €	8.504.437 €	-5,43 %

7 lentelė: Spiritinių gėrimų akcizų mokesčio surinkimas per ateinančius 4-erius metus. Šaltinis: autoriaus skaičiavimai

Modeliavimo rezultatai byloja, jog 2017-ais metais padidinus alaus akcizo tarifą 111 % gaunamos akcizo mokesčio pajamos padidės 82,9 % ir galimai sieks 102,4 mln. eurų. Tai reikštų 46,4 mln. eurų papildomas mokesčines pajamas (žr. 6-ą lentelę). Tuo tarpu padidinus spiritinių gėrimų akcizo tarifą 5,1 % gaunamos akcizo mokesčio pajamos padidėtų 2,3 % ir galimai siektų 181,2 mln. eurų. Tai reikštų, jog būtų gaunamos 4,0 mln. eurų papildomas mokesčines pajamas (žr. 7-ą lentelę). Tad bendros alaus ir spiritinių gėrimų papildomos akcizo mokesčio pajamos 2017-ais metais galėtų siekti 50,5 mln. eurų. Galima daryti išvadą, jog įtraukus papildomas akcizo mokesčius, gaunamus iš vyno ir fermentuotų alkoholinių gėrimų pardavimo, bendrai surenkami akcizo mokesčiai gerokai viršytų 50 mln. eurų. Tad pateiktame akcizo įstatymo keitimo projekte nurodyti skaičiai sąlyginai atspindi akcizo mokesčio sumas, kurios bus gaunamos. Jei gu modeliuojamas alkoholinių gėrimų vartojimas pasitvirtintų, tai 2020-ais metais, lyginant su 2015-ais metais alaus vartojimas sumažėtų 21,9 %, o spiritinių gėrimų - 15,5%. Toks poveikis galimai turėtų neigiamų pasekmių alkoholinių gėrimų gamintojams. Dėl viešų duomenų apie alkoholinių gėrimų gamintojų finansinę situaciją trūkumo sunku prognozuoti pelno mokesčio netekimus biudžetui bei galimus papildomas netekimus, jeigu būtų atleidžiama dalis dirbančiųjų alkoholinių gėrimų gamybos sektoriuje.

3.3.1 Priežastys, galimai lemiančios didesnį akcizo mokesčio surinkimą

- Paklausos elastingumas yra mažesnis nei -0,56 ir -0,84;
- Vartotojai ilgainiui renkasi daugiau procentų alkoholio turinčias alaus rūšis (didėja vidu-

tinis alaus stiprumas);

- Didėja alkoholinių gėrimų vartojimas, kintant kitiems išoriniams kintamiesiems, pvz., didėjant turistų skaičiui Lietuvoje;
- Stiprėja kova prieš nelegalaus alkoholio pardavimą, tad dalis nelegalios prekybos persikelia į legalią prekybą;

3.3.2 Priežastys, galimai lemiančios mažesnę akcizo mokesčio surinkimą

- Paklausos elastingumas yra didesnis nei -0,56 ir -0,84 arba didėja laikui bėgant;
- Vartotojai keičia alų ar vyną kitais gėrimais, kurių akcizo pokytis mažesnis;
- Didėjanti emigracija ženkliai mažina vartotojų skaičių;
- Galimi alkoholio reklamos draudimai ar kiti apribojimai mažina alkoholio paklausą;
- Dėl didinamos MMA, mažėjančio parduodamo kiekio stipriau didėja vidutiniai kaštai, dėl to padidėja galutinė gėrimų kaina. Tai labiau nei planuojama mažina parduodamų gėrimų kiekį;
- Padidėjęs legalus apsipirkimas Latvijoje ar Lenkijoje, vartotojams siekiant pigiau apsipirkti nei Lietuvoje.

4 Siūlymai

1. Atsižvelgiant į tai, jog skiriasi patiriami gamybos kaštai vienam procentui alkoholio skirtingose alkoholinių gėrimų rūšyse, siūloma suvienodinti ne alkoholinių gėrimų akcizus vienam procentui alkoholio, o taikant skirtingus akcizo mokesčio tarifus, suvienodinti vidutinę vieno procento alkoholio kainą. Kaip rodo praktika, toks platesnis akcizo mokesčių diferencijavimas yra įprastas Europos Sąjungoje[1]. Nustačius tokius alkoholinių gėrimų akcizo tarifus, reiktų proporcingai didinti akcizų mokesčių tarifus.
2. Norint išvengti apsiperkamojo turizmo kaimyninėse šalyse, siekti, jog kainos Lietuvoje nebūtų išskirtinai didžiausios regione.
3. Numačius nuosaikesnę alkoholio akcizo mokesčio didinimą sekantiems 3-ims metams dėti pastangas ne vartojimo mažinimui didinant kainas, bet mažinimui pačiai alkoholio paklausai, skiriant daugiau dėmesio psichologinės gerovės gerinimui, o ne išskirtinai švietimui.
4. Įvesti alkoholio pardavimo licenzijų aukcionavimą, taip de facto sukuriant alkoholio monopolį bei ekonomines paskatas licenzijas laimėjusiesiems rūpintis kova su nelegalia alkoholinių gėrimų prekyba, tokiu būdu sumažinant mažmenininkų gaunamą pelną.

Literatūra

- [1] European Commission. *Excise Duty Tables*. 2016. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/excise_duties/alcoholic_beverages/rates/excise_duties-part_i_alcohol_en.pdf.
- [2] Lietuvos statistikos departamentas. *Duomenų bazė*. 2016. URL: <http://osp.stat.gov.lt>.
- [3] EUROSTAT. *Duomenų bazė*. 2016. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
- [4] *Istatymų projektų Reg. Nr. XIIP-4486 ir XIIP-4487 AIŠKINAMASIS RAŠTAS*. 2016. URL: https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/4d4541802ca11e6a222b0cd86c2adfc/format/ISO_PDF/.
- [5] Lietuvos Respublikos finansų ministerija. *2015 m. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotos visumos pajamų surinkimo operatyviniai duomenys*. 2015. URL: http://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/2015_metai_LT.pdf.
- [6] Jon P Nelson. “Estimating the price elasticity of beer: Meta-analysis of data with heterogeneity, dependence, and publication bias”. In: *Journal of health economics* 33 (2014), pp. 180–187. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.408.3784&rep=rep1&type=pdf>.
- [7] Jon P Nelson. “Meta-analysis of alcohol price and income elasticities—with corrections for publication bias”. In: *Health economics review* 3.1 (2013), pp. 1–10. URL: <http://link.springer.com/article/10.1186/2191-1991-3-17/fulltext.html>.
- [8] Lietuvos Respublikos Seimas. *Akcizų įstatymo Nr. IX-569 23, 24, 25 ir 26 straipsnių pakeitimo ĮSTATYMO PROJEKTAS*. 2016. URL: https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAP/efed69202c9d11e6a222b0cd86c2adfc/format/ISO_PDF/.